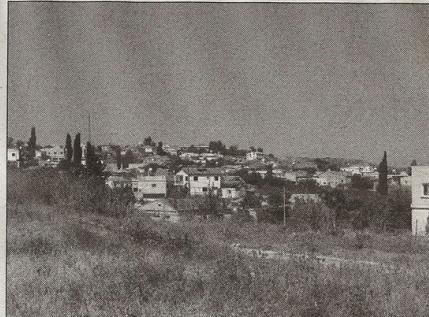

Οδοιπορικό στο κατεχόμενο χωριό

ΦΙΛΙΑ Τόσο κοντά και τόσο μακριά...

Το χωριό Φιλιά βρίσκεται δύσεις του χωριού Περιστερώνα, εντένα χιλιόμετρα περίπου ανατολικής Μόρφου και είναι πεντέ διατάξης της Λευκωσίας. Συγχρόνως με την παρθέσων, παλιότερα, στην περιοχή βόρεια του χωριού, δραπέτευσαν οι δασοί του. Η καράτου θαυμάτων στην Κύρα ενώ στη Φιλιά κατοικούν η φιλενίδα του. Ο σταύλος του θαυμάτου η φιλενίδα του. Ο σταύλος της Φιλιάς έχει πάω στα φίλα». Εποι, το χωριό παρέμενε να λέγεται Φιλιά.

Μια άλλη εκδοχή φέρεται η Φιλιά, να γράφεται με «ω» και δύο «α», δηλαδή Φιλιάδα γιατί η περιοχή ήταν κατάφυτη από δέντρα και φύλα. Ο αρχαιότερος πολιτισμός του χωριού ποτεβείται υψηλό στα 5.000 π.Χ. και αναγεγράται στη λαϊκή εποχή. Ο πολιτισμός της Φιλιάς ήταν γνωστός στην Αρχαιότητα σε όλη την Κύπρο και επηρεάζει πολλές περιοχές του νησιού.

Στη Φιλιά βρέθηκε ο σπρώτος αρχαιολογικός τάφος, με κατάλοιπα σκελετού ταφής και τα πρώτα δείγματα «κεντητικής κεραμικής» με γραπτό διάκοπο και κουφώμα, ασυνήθιστους ρυθμούς, χαρακτηριστικά της Νεολιθικής περιόδου.

Σε ευρήματα εμφανίζονται νέες τεχνοτροπίες στη διαδομήση της κεραμικής και κατά την Χαλκολιθική περίοδο. Η πρώτη Χαλκοκρατία έδωσε βασικήτερη τεχνοτροπία στην αγγεία, γι' αυτό και η φαστιμη ονομάστηκε από τους αρχαιολόγους ως «πολιτισμός της Φιλιάς», οποίος εισήχθη από τη Μικρά Ασία και μετεξελίθηκε.

Οι 1300 περίπου κάτοικοι της, φιλοπρόσδιοι και εργατικοί, ασχολούνταν κυρίως με τη γεωργία και την κτηνοτροφία. Καλλιεργούσαν αγκινάρες, παντζέρα, πατάτες και καρότα. Σ' αυτό τους διέμελαν και τα πλωτά υπόγεια και τρεχούμενα νέρα του χωριού. Συγχρόνως με τα λεγόμενα των παταίο-τερών, υπήρχαν 35 πη-

γέμει τρεχούμενο νέρο ανά μέριμνα το 1974, υπήρχαν γύρω στις 10 ώρες 15 πηγές που έτρεχαν λιγυτέρα, πάρα σε προηγούμενες εποχές, νέρα. Αυτό οφελείστηκε στη δημιουργία πολλών γεωργητών. Τα σπίτια του χωριού, ανάδομα σε την αρχιτεκτονική τους, χωρίζονταν σε 4 τύπους:

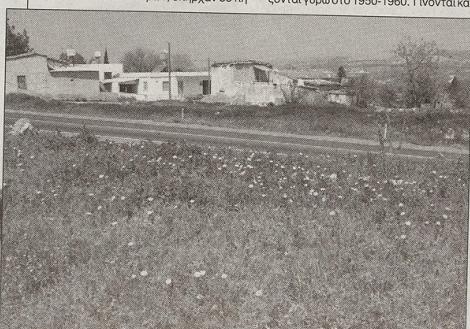
Τύπος Α: Τα σπίτια του υψηλού αιγαίου, χρονολογούνταν γύρω στο 1850-1920. Η είσοδος σε πότιτζικά τανάτοπο την πρόστιμη πόρτα, στην καρυδιά της οποίας βρισκόταν το ποθετήμένος ένα σκαλιστός, πετρινός σταύρος. Υπήρχε ο λόγος τους, χρονούς μια θυσιοκάλων και κατά την παραγγελία της οικογένειας, πετρινός σταύρος. Υπήρχε το διχύρο, μια καλύπτη γυναικών ριζού στο κέντρο, για να δημιουργεί πλάτη και άλλα.

Τα σπίτια αυτά είχαν ύψος δέκα μέτρα και για λόγους ασφαλείας ήταν σταγόνες κανονικά παραθύρα στην πλευρά του δρόμου. Αντιθέτως ήταν μικρά και ψηλά. Γύρω στους τούρους του δημόρου, σε ύψος 5 μέτρων, υπήρχε η ξελνήτη γυνήτη «ου-βάτζα» που χρησιμοποιείται για διά κατάστη.

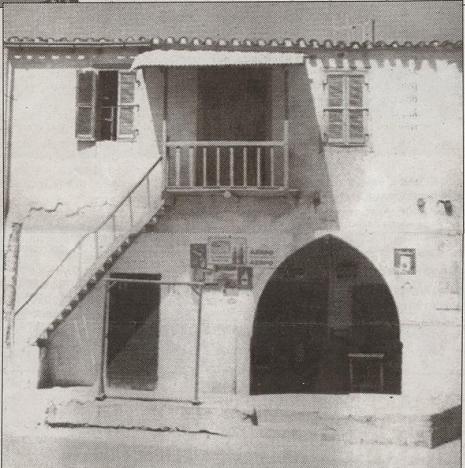
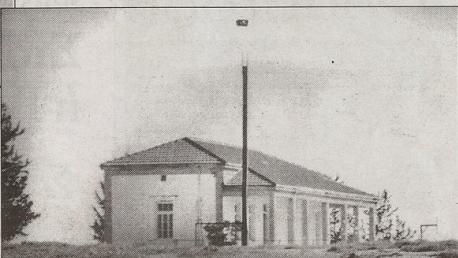
Οι πλούσιες οικογένειες, είχαν κτισμένα και κάποιο αιώνι το χώρος περιέλεισε ένας μακρότονος (περιφραγμός).

Τύπος Β: Τα σπίτια αυτά, κτιστούν γύρω στο 1920-1950. Η είσοδος γίνεται απευθείας από την πλευρά του δρόμου. Ενώ τώρα η αυλή βρίσκεται στο πάνω μέρος. Η διαρρύμητη των διαφέροντων χώρων είναι λιγό διαφορετικός. Ο πλιακός βρισκεται στο κέντρο του σπιτιού και αριστερά του ανών. Κτίζονται κανονικά παρθένα από την πλευρά του δρόμου. Η πουατά ένωση χωρίς βρισκεται πάλι έξω, μακριά από το σπίτι.

Τύπος Γ: Τα σπίτια αυτού του τύπου, χτίζονται γύρω στο 1950-1960. Πινούται κά-

Ανυπολόγιστης αξιας αρχαιολογικοί θησαυροί κατέστρεψαν οι Τούρκοι

τοίκους μ' ένα διάλυμα από νερό και σαφέστα.

Τη μέρα των Χριστουγέννων, όλοι οι Ευτυχώνες μόλις κτύπανε η καμπάνα και αφού σφουράνε τα καλά τους ρούχα, πήγαναν στην εκκλησία. Μετά τη Θεία Κονάντια, πήγαναν στο σπίτι, αντάλλασσαν ευχές, έσπρωναν το τραπέζι και απολάμβαναν τη σουτά τους.

Ενα ιδιαίτερο έθιμο που είχε η Φιλιά, αφορούσε τις «σούσιες» που κρεμάζονταν ως φωτιά στα και κεκλιμένονταν οι κοπελέες του χωριού και τραγούδαναν ερωτικά τραγούδια. Η ιδιαιτερότητα παρουσιάζεται στο γεγονός ότι, το έθιμο αυτό που στις άλλες περιοχές της Κύπρου, γίνεται το Πάσχα, στη Φιλιά γίνονται τα Χριστούγεννα.

ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ: Το πρώι της παραμονής πήγαιναν στην περιβόλια και έκοψαν κλαδιά ελαίας, πορτοκαλιάς, μανταριάς και τα κρέμαν στην πόρτα του σπιτιού. Μερικά κλέβασαν, λαϊκά, τα φύλαγκαν μέχρι τη νίκτη της παραμονής, που θα επανταχού το παρκύιδι της έλιας στο ήσοκι. Συμφωνά μ' αυτό, έρχονταν ελαίας στα κάρβουνα, λέγοντας τη έξης λόγια: -

*Αγια Βασιλή δασιλία
Δεξίς τζαν φανέρωσε
Ανγή γάμα σή.....*

Αν αναπηδούσε στη έλια, σήμαινε ότι το σπίτι που είχε στο μακό του αυτός ωριμότητα, ήταν το πονόλια λόγια, τον/την αγαπημένη. Την παραμονή της Πρωτοχρονίας, έπειραν τραπέζι για τον Αγιο Βασιλή, τοπεδώντας κάλαμο, γράσι και ψωμί για τα τελευτογενή. Επίσης, την ίδια μέρα συνήθιζαν να φεύγουν στηρόμενοι στο καλό του χρόνου.

Τους έβαζαν πάνω στο βρουσιτή της κούκας και μετά από λίγες μέρες, αν φύτρωναν και μήλια ωντανα τα φυτά πιστεύουσαν πως ο σπουδευός χρόνος, θα ήταν καλό.

Τη μέρα της Πρωτοχρονίας, ο νονός και γαννί, συνήθιζαν να δίνουν χρήματα γι' αγοράζουν ρούχα στα βασιλοπηγρά τους.

Ο νοικοκύρης έκοβε τη βασιλόπητα. Το πρώτο κοιμητήριο του Χριστου, το δεύτερο της Παναγίας, το τρίτο του ΑγιοΒασιλή και μετά ακολουθούσε η οικογένεια. Ενα άλλο πολύ ενδιαφέρον και ιδιαίτερο έθιμο του χωριού Φιλιά, γνώνταν την Πέμπτη της Αναλήμμας «του Σύνα-Λημού», σύμφωνα με το οποίο οι έπρεπε να φα-

νει κάπι από γάλα και κυριώς γαλδτρι, ένα φαγητό καμιούνο από ζυμάρι και μαγειρέμενο μέσα στο γάλα. Οσοι είχαν στο σπίτι τους γάλα, έπρεπε να πάρουν στους άλλους που δεν είχαν. Τη μέρα εκείνη, μικρά παιδιά, με τους κουβάδες στα χέρια, κουβαλούσαν στα σπίτια γάλα. Το έθιμο αυτό, συναντάται και στην Ελλάδα και μάλιστα σε μερικές περιοχές αποκαλούν την Πέμπτη της Αναλήμμας «Γάλακτερη».

Ανυπόλογηστης αξίας αρχαιολογικοί θη-

Έθιμα και παραδόσεις της φιλοπρόοδης κοινότητας

ποιοι νεωτερισμοί και οι χωροί διαμορφώνονται ως εξής: Χολ., σαλο-τραπέζαρια, δύο ή κατά τρία υπνοδωμάτια, κουζίνα, κ.τ.λ. Για πράττη φορά κανουν την εμφάνιση τους οι σιουκές κουζίνας, τουαλέτα κοντά στο σπίτι και γίνεται διασωληνωτικό νέρου στο σπίτι. Οι τοιχοί επενδύνται με γύψο και η στέγη κατασκευάζεται με μορίες.

Τύπος Δ: Κτίζονται από το 1960 και μετά με νέα υλικά οικοδομητής όπως τομέντο, τουβλά, κεραμίδια, μεταλλικές κατασκευές και δάλα. Οι τοιχοί σεβατίζονται και κάνουν την εμφάνιση τους τα ευρωπαϊκά σπίτια στην πόλη.

Όπως και σε πολλές άλλες περιοχές, τα Χριστουγόνα και η Πρωτοχρονία προσδίδουν μια Εγκυρωτή εορταστική ώστη στην ζωή των ανθρώπων, επάντι και στα κατεχόμενο στημέρα χωριό Φιλιά, καταγράφονται διάφορα εθίμια, όπως τα ακόλουθα:-

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ: Κατά τη διάρκεια των προεπιμακών, μια βριδιούδα πριν τα Χρι-

